

Rapport till Polismyndighetens visseblåsarfunktion angående vissa missförhållanden

Bilaga 3

Analys av Runar Vikstens utredning

Stefan Holgersson

Innehåll

Inledning.....	3
Ramar och förhållanden som påverkar tillförlitligheten i utredningen.....	3
Underlag för att styrka eller ifrågasätta informanternas utsagor har som regel utelämnats.....	8
Stor tillit fästs vid informanter som har intresse av att inte framställa sitt agerande i negativ dager	9
En extra sida har tillkommit i (A):s cv	10
Tilldelning av vapen	11
Utse en syndabock	12

Inledning

I denna bilaga berörs Runar Vikstens utredning. I ett omfattande underlag finns det alltid en risk att det smyger sig in felaktigheter eller att det finns saker som går att tolka på olika sätt. Detta innebär inte att det finns skäl att avfärda en hel rapport eller utsagorna från vissa befattningshavare i en rapport på grund av enstaka felaktiga uppgifter. Vid analysen av innehållet i Runar Vikstens utredning har därför enbart felaktigheter som är återkommande eller av avgörande betydelse tagits med. Om exempelvis polismästare (E) bara kommit med något enstaka felaktigt påstående hade det inte funnits någon anledning att ta upp detta, men felaktiga och missvisande yttranden från hans sida utgör ett tydligt mönster. Det påverkar hela hans trovärdighet och i förlängningen Runar Vikstens rapport genom att yttranden från polismästare (E) har tillmätts stor betydelse. Av det skälet presenteras (E):s yttranden liksom vissa andra förhållanden på en hög detaljeringsnivå i huvudrapporten och även i denna bilaga. I huvudsak kommer det som tas upp i bilagan dock röra mer övergripande frågor och förhållanden i Runar Vikstens utredning. Det första avsnittet i bilagan berör ramar och förhållanden som påverkar tillförlitligheten i utredningen och utgör det mest omfattande avsnittet i denna bilaga.

Ramar och förhållanden som påverkar tillförlitligheten i utredningen

Den 11 december 2022 meddelade Rikspolischefen att han avsåg att tillsätta en särskild utredare med anledning av *"den senaste tidens uppgifter rörande högsta polisledningen"*¹. Utredaren som utsågs av rikspolischefen var Runar Viksten. Hans uppdrag startade den 21 december². Uppdraget skulle först vara slutfört den 28 april 2023 men detta datum kom snabbt att ändras till den 28 februari samma år. Viksten skulle enligt rikspolischefen *"göra en fullständig genomlysning av Polismyndighetens agerande i förhållande till gällande regler och rutiner"*. Det framgick att:

*"Viksten är fri att lämna förslag till åtgärder. För genomförande av uppdraget ska utredaren få all den information och upplysningar som han finner vara av betydelse för uppdraget."*³

Den 12 december 2022 beslutade vice överåklagare vid Särskilda åklagarkammaren att inleda en förundersökning mot (B) angående grovt tjänstefel gällande chefstillsättningen av (A) år 2015 vid Polisens nationella operativa avdelning. Det var nio dagar innan Runar Viksten startade sitt uppdrag. Den 22 december 2022 utökades förundersökningen till att även omfatta det faktum att (A) och (F) tilldelades tjänstevapen i juni 2020⁴.

Den åklagare som drev förundersökningen mot (B) riktade skarp kritik mot den parallella utredningen: *" – Den borde aldrig ha inletts."* Flera andra personer inom Särskilda åklagarkammaren och Polisens avdelning för särskilda utredningar delade kritiken mot polisledningen⁵. Valet av utredare kritiserades också. Bland annat av den åklagare som drev utredningen mot (B), som förutom att uttrycka att rikspolischefen inte borde ha tillsatt utredningen även framförde att: *"Och jag anser att det inte skulle*

¹ Polismyndigheten, 2022c.

² Polisen A715.911/2022.

³ Polismyndigheten, 2022c.

⁴ Åklagarmyndigheten, 2023. <https://www.aklagare.se/nyheter-press/pressmeddelanden/2023/februari/kommentar-fran-aklagaren-om-forundersokning-om-bl.a.-grovt-tjanstefel/>

⁵ Brännström & Krantz, 2023. <https://www.expressen.se/nyheter/aklagarens-harda-kritik-mot-polisens-parallellutredning/>

Bilaga 3. Runar Vikstens utredning

*ha varit den här personen. Det var märkligt och konstigt.*⁶ Den kritik som riktades mot valet av utredare grundade sig i att det redan fanns en historik mellan dåvarande rikspolischef och den enmansutredare han utsåg. Rikspolischefen hade varit chef för säkerhetspolisen (Säpo) samtidigt som Runar Viksten var ordförande för Försvarsunderrättelsesdomstolen och hade genomfört en utredning rörande Säpo med anledning av terrorattacken på Drottninggatan på uppdrag av justitiedepartementet. I denna var han överlag positiv till Säpos arbete och slog fast att: *"Säkerhetspolisen har en väl fungerande organisation"* och att inget tyder på att medarbetarna *"brustit"*⁷. Den som utförde terrorattacken var föremål för Säpos intresse före terrorattacken men Säpo hade avbrutit utredningen om honom några månader innan han utförde terrordådet på Drottninggatan. I efterhand gick det att konstatera att gärningsmannen under den tid Säpo genomförde utredningen hade skrivit om *"martyrskapet"* på krypterade chattar och att det verkade som att hans intentioner att genomföra ett dåd fanns redan då, men Säpo hade inte tillgång till denna information och hade inte telefonavlyssnat den misstänkte⁸.

Efter ovanstående kritik om att det fanns en historik mellan rikspolischefen och Runar Viksten framkom att när han åtog sig rikspolischefens uppdrag samtidigt hade ett arvoderat uppdrag åt Försvarsmakten vars högste chef, ÖB, var sambo med en av de huvudgranskade i polischefshärvan, det vill säga (A). Viksten hade haft detta uppdrag under två år⁹. En expert beskrev det som att Runar Viksten skulle *"granska chefers flickvän"*¹⁰. Han hade dessutom en lång historisk koppling till Försvarsmakten och det framgår av handlingar att Runar Viksten varit placerad som arvoderad rådgivare hos befälhavaren i Övre Norrlands militärområde/Norra Militärområdet/Norra militärdistriktet¹¹ från mitten av 1980-talet till åtminstone år 2002¹². Norrbottens flygflottilj (F21) tillhörde samma militärområde och ÖB tjänstgjorde på denna flottilj från år 1989 till 1997, där han de två sista åren var ställföreträdande divisionschef¹³. Det framgår vidare att Runar Vikstens militära engagemang har *"medfört relativt stora utbildningsinsatser inom Försvarsmakten"*¹⁴ och förutom att vara arvoderad rådgivare i Övre Norrlands militärområde¹⁵ var han även vice auditör¹⁶ hos de militära myndigheterna I20/Fo61 samt Inf/Kav OHS¹⁷ och chefen för armén utnämnde Runar Viksten år 1990 som major i Lapplands jägarregementets reserv¹⁸.

⁶ Brännström & Krantz, 2023. <https://www.expressen.se/nyheter/aklagarens-harda-kritik-mot-polisens-parallellutredning/>

⁷ Magnå, 2018. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/zL7rLr/sapo-slutade-utreda-akilov-tre-manader-fore-dadet>

⁸ Kudo, 2018. <https://www.svd.se/a/qnWRn0/skrev-om-martyroperation-under-sapos-utredning>

⁹ Försvarsmakten FM2019-24418:8 & FM2021-27502:6.

¹⁰ Grill Pettersson, 2023d. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/avslojar-polisharvans-utredare-hade-uppdrag-at-forsvaret>

¹¹ Den angivna beteckningen på militärområden/militärdistrikt har förändrats.

¹² Ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000. Yttrande av regeringsråd Lars Wennerström; meddelande om bisyssla där det framgår att Runar Viksten var "Auditör åt cheferna för 2.ytstridsflottiljen, 1. ubåtsflotiljen och 4. minikrigsflotiljen samt folkrättslig rådgivare åt chefen för Norra militärdistriktet".

¹³ Försvarsmakten, 2023a.

¹⁴ Ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000. Yttrande av regeringsråd Lars Wennerström.

¹⁵ Ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000. Överbefälhavaren. Rätts 127:60437. Beslut 1989-02-13.

¹⁶ Auditör - en jurist som handhar rättsvårdsärenden inom en stats väpnade styrkor.

¹⁷ Ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000. Överbefälhavaren. Persl 930:51353. Beslut 1991-04-11.

¹⁸ Ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000. TFP 90023/5.

ÖB har uttryckt att han har en god relation med rikspolischefen¹⁹. Under tiden som Runar Viksten genomförde sin utredning träffades de vid minst ett tillfälle²⁰.

Kritiken mot valet av utredare hanterade Polismyndigheten genom tystnad och genom en anmälan om Runar Vikstens bisyssla, där åklagare vid Särskilda åklagarkammaren beslutade att inte inleda någon förundersökning²¹.

Det går att dra en parallell till samma rikspolischefers val av utredare med anledning av påskupploppen 2022. Även när det gäller denna utredare fanns det sedan tidigare en yrkesmässig relation mellan rikspolischefen, utredaren²² och ÖB. Den aktuella utredaren var tidigare chef för Försvarets underrättelse- och säkerhetscentrum vid MUST (gick i pension 2019-05-01)²³. Utredaren hade under sin tid på MUST haft ÖB som sin närmsta chef och samverkat med rikspolischefen då denne var Säpochef. ÖB hade en relation med (A) när utredaren genomförde granskningen av påskupploppen. (A) var biträdande nationell kommenderingschef för den särskilda händelse som påskupploppen ingick i och även chef för underrättelsetjänsten. Hon hade således en central roll i påskupploppen. Även i denna utredning undgick hon, liksom rikspolischefen, kritik. Både rikspolischefen och hon har hänvisat till denna utredning upprepade gånger. (A) skrev exempelvis en insändare till DN den 5 januari 2023 där hon refererade till rapporten att: *"Inget misslyckande i underrättelsearbetet bakom påskkravallerna."*²⁴ Det fanns dock andra uppgifter som tydligt pekade i motsatt riktning²⁵ och en analys av utredarens rapport visade på att den i likhet med Runar Vikstens utredning bör betraktas som ett "beställningsjobb"²⁶.

Runar Viksten ska inte kritiseras för förhållanden som inte innefattas i hans ansvar som utredare. Det var inte han, utan rikspolischefen, som beslutade att initiera en utredning och han har inte genom exempelvis inskickade handlingar påverkat rikspolischefens val att utse honom. Däremot bröt Runar Viksten mot ett centralt utredningsdirektiv att hans utredning inte skulle innehålla straffrättsliga prövningar, när han intervjuade och yttrade sig om jävsfrågan. Den åklagare som var ansvarig för förundersökningen var kritisk:

*"Viksten har gått utanför det uppdrag som gavs till honom genom att bland annat intervjua personer så långt han har kunnat om det förelegat jäv – något som låg inom ramen för förundersökningen."*²⁷

Redan efter sju veckor, i vilket det ingick jul- och nyårshelg, menade Runar Viksten att han var klar med sitt uppdrag:

¹⁹ SVT, 2022. <https://www.svtplay.se/video/jMVX6Wb/30-minuter/micael-byden-ob>

²⁰ Försvarsmakten, 2023b. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2023/02/laget-ar-allvarligt-budskapet-vid-totalforsvarets-chefsmote/>

²¹ Grill Pettersson, 2023. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/polisens-utredare-anmald-efter-svt-s-avslojande>

²² Hermanrud, 2022. <https://www.tv4.se/artikel/6fUEbhnomGQ48zX6bmGkT/rikspolischefen-kritiseras-anlitade-granskare-han-kaent-i-tio-ar>

²³ <https://www.linkedin.com/in/Runar-karlson-260b7130/?originalSubdomain=se> [Läst: 2023-10-05]

²⁴ Staaf, 2023. <https://www.dn.se/insandare/svar-inget-misslyckande-i-underrattelsearbetet-bakom-paskkravallerna/>

²⁵ Holgersson, Bünzli & Shamhi, 2023.

²⁶ Holgersson, Bünzli & Shamhi, 2023, s. 181–183. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1726540/FULLTEXT02.pdf>

²⁷ Brännström & Krantz, 2023. <https://www.expressen.se/nyheter/aklagarens-harda-kritik-mot-polisens-parallellutredning/>

”– Arbetet har gått enligt plan och jag har fått prata med de människor som jag velat prata med. Jag har fått ett bra grepp om vad som hänt och kommer presentera en del slutsatser. Alla kommer inte att hålla med om dem, säger Runar Viksten.”²⁸

Resultaten presenterades en vecka senare. Han hade således på åtta veckor som ensamutredare lyckats såväl planera utredningen och sätta sig in i den aktuella frågan som planera och genomföra datainsamling. Datainsamling genererar ett efterarbete, därtill fanns behov att ta del av texter och annat material. Vidare tillkommer normalt en analys av insamlade data, att lokalisera behov av ytterligare datainsamling, planering och genomförande av detta samt en efterföljande analys. Han har inom ramen för dessa åtta veckor också tagit fram en rapport, haft möten med bland annat rikspolischefen och intervjuats av media samt förberett en presskonferens med tillhörande powerpointpresentation.

Den korta utredningstiden kan förklara den stora begränsningen i antalet genomförda intervjuer och avsaknaden av vital information i rapporten. När Runar Viksten efter att han presenterat sin utredning fått frågor kring att han inte samlat in vissa data har han dock inte hänvisat till den korta utredningstiden utan gett en bild av att han inhämtat information från de personer som hade någon relevant information att komma med. I media intygade Runar Viksten att han var ”trygg” i sin bedömning och att han kände att han fått tillräckligt med underlag för att landa i de slutsatser han gjort: *”Ja, jag känner mig säker. Jag har fått de underlag jag behöver för att komma fram till det här.”²⁹* Han har avfärdat kritik mot att han borde ha intervjuat fler personer. Ett exempel redovisas nedan (fetstil, journalist):

”Fanns det inte anledning att prata med fler personer?”

– Det var ju ingen annan än han som hade utbildat [henne], så vem skulle jag prata med då?

Det finns ju exempelvis en artikel i Dagens Nyheter där de har pratat med personer som säger att hon fick avslag på att ha tjänstevapen tidigare ...

– Det känner jag inte till och det är möjligt att det har funnits den typen av inslag i det här tidigare, men det har inte haft någon betydelse för mig /.../ – Utan jag litar på det huvudinstruktören säger. Sedan finns det alltid en massa illvilliga personer som säger det ena och det andra, men någon av de här personerna har inte kontaktat mig under utredningen.

Är det inte ditt ansvar som utredare att kontakta?

– Jag kan ju inte veta alla personer i polismyndigheten som tycker sig sitta inne med fakta, utan jag har tittat på vilka som har varit inne i ärendena och vilka som rimligen kan ha någonting att komma med.”³⁰

Det kan nämnas att Runar Viksten hade rapporten *”Hur efterlever Polismyndigheten offentlighetsprincipen”* som ett underlag för sin rapport³¹. I denna står det att det finns ytterligare

²⁸ Svensson, 2023. <https://www.svd.se/a/RGonmd/utredning-om-polisharvan-klar-alla-kommer-inte-halla-med>

²⁹ Aftonbladet, 2022. <https://tv.aftonbladet.se/video/352911/utredaren-polisen-borde-sparka-loefving>

³⁰ Andersson, 2023. <https://www.varldenidag.se/nyheter/utredaren-i-polisharvan-har-ingen-anledning-att-misstro-mina-kallor/repwco!gDiVizzorDd6@jKHePOIA/>

³¹ Hagström, 2023c. <https://polistidningen.se/2023/04/polisen-vagrade-lamna-ut-sin-vardegrund/>

information än den som presenteras i rapporten, men Runar Viksten har inte sett något behov av att undersöka detta och i DN-reportaget fanns namngivna personer som vittnat om en process som inte uppfyllde myndighetens egna krav. Utsagor från rikspolischefen och Polismyndigheten har gett intrycket av att Runar Viksten är en extern oberoende utredare, men Polistidningen fann att:

”Den externa utredaren Runar Viksten är i själva verket en anställd medarbetare på Polisen utan självständig ställning. Det beskedet ger myndigheten när Polistidningen vill ta del av utredningsmaterialet.”³²

En professor i förvaltningsrätt riktade kritik mot myndighetens resonemang: *”– Man tar in någon som ska vara oberoende och extern, och sedan när det passar så hävdar man att den personen är en del av myndigheten.”³³* Polistidningen bad om ett överklagbart myndighetsbeslut på sin begäran och ärendet gick vidare till en jurist på Polisens rättsavdelning som är specialiserad på att arbeta med frågor som rör offentlighet och sekretess. Denna jurist bedömde att det fanns handlingar i Polistidningens begäran som var allmänna, men juristens tillförordnade sektionschef var av en annan åsikt och ville gå på samma linje som rikspolischefens kansli och inte lämna ut några handlingar. Juristens tillförordnade sektionschef tog över ärendet och avslog Polistidningens begäran i sin helhet. Polistidningen skrev efter att kammarrätten dömt av ärendet att:

”En dom i kammarrätten visar att Polisen mörkade allmänna handlingar som låg till grund för Runar Vikstens utredning. Bland annat (A)s: anställningsbevis och forskningsrapporten ”Hur efterlever Polisen offentlighetsprincipen?”.³⁴

Domstolen bedömde att materialet innehöll *”en större mängd”* handlingar som tidigare kommit in till eller upprättats hos Polisen och som alltså var allmänna handlingar³⁵. Kammarrätten avslog dock Polistidningens begäran om att få ut mejlkorrespondens som Runar Viksten hade haft med andra anställda på Polismyndigheten under sitt uppdrag. Domstolen menade att mejlen var interna och inte allmänna eftersom Runar Viksten var anställd vid Polisen under uppdraget och inte kunde betraktas som självständig i förhållande till resten av myndigheten. Vidare hade Runar Viksten enligt Polismyndigheten använt sin privata e-postadress under uppdraget. Det fanns därmed inte någon logg över hans mejltrafik på myndighetens server – vilket gjorde att den logg som utgör en allmän handling saknades. Justitieombudsmannen har tidigare riktat kritik mot att polisanställda använder sina privata mejladresser i tjänsten eftersom det kan uppstå misstankar om att användande av den privata e-postadressen görs för att kringgå offentlighetsprincipen:

”JO uttalar att det av de noggranna anvisningar som ges i Polismyndighetens styrdokument framstår som klart att en privat e-postadress inte ska användas i tjänsten, i vart fall inte annat än i rena undantagsfall. /.../Användningen av en privat e-postadress i tjänsten innebär en risk för att allmänna handlingar inte blir diarieförda och för att handlingsutlämnanden försvåras. Det finns dessutom en risk att det uppstår misstankar om att den privata e-postadressen används för att kringgå handlingsoffentligheten.”³⁶

³² Hagström, 2023a. <https://polistidningen.se/2023/01/enkelt-satt-att-lagga-locket-pa/>

³³ Hagström, 2023a. <https://polistidningen.se/2023/01/enkelt-satt-att-lagga-locket-pa/>

³⁴ Hagström, 2023c. <https://polistidningen.se/2023/04/polisen-vagrade-lamna-ut-sin-vardegrund/>

³⁵ Hagström, 2023c. <https://polistidningen.se/2023/04/polisen-vagrade-lamna-ut-sin-vardegrund/>

³⁶ JO Dnr 7919-2017, s. 1.

Trots detta använde Runar Viksten enbart sin privata e-postadress under utredningsuppdraget, vilket försvårade möjligheterna att kontrollera hur han genomfört sitt arbete. När kritiken sedan växte mot hans utredning ville han inte svara på frågor om denna:

”När SvD söker Runar Viksten på måndagen väljer han att inte svara på några frågor. För mig har detta kommit till en vägs ände”, skriver han i ett sms till SvD.”³⁷

Det följde samma mönster som den så kallade ”oberoende utredaren” när det gällde påskupploppen, som hänvisade till Polismyndighetens presstjänst när han fick frågor om utredningen³⁸. Till skillnad mot denna utredare ställde Runar Viksten initialt upp på intervjuer efter att hans rapport hade publicerats.

Underlag för att styrka eller ifrågasätta informanternas utsagor har som regel utelämnats

Runar Vikstens beskrivning av hur han gått tillväga under utredningen beskrivs under rubriken ”Metod”. Där står det vad gäller de data som legat till grund för studien att:

”Utredningsrapporten bygger på studier av regelverk, inkluderande interna policydokument och handböcker, samt ett antal intervjuer med personer som jag bedömt kunna lämna för uppdraget relevanta uppgifter.”³⁹

Att Runar Viksten inte nämner att några andra data än studier av regelverk och intervjuer har legat till grund för studien kan förklara varför dokument som kan styrka eller ifrågasätta informanternas utsagor har använts i så liten utsträckning. Exempel som visar detta:

- Runar Viksten uppgav att hans slutsatser att (A) uppfyllt kunskapskraven för att tilldelas ett skjutvapen främst byggde på de uppgifter han fått från (E) och skjutinstruktören (H) som ansvarat för hennes utbildning⁴⁰. Men Viksten har uppgett att han ”inte bara har pratat med läraren som förmedlat utbildningen, utan även tittat på de kursintyg som utfärdats”⁴¹. Runar Viksten verkar dock inte ha ”tittat” så noga på kursintygen eftersom det av dessa framgår att fyra av fem kurser genomförts efter att (A) tilldelades sitt tjänstevapen⁴².
- När det gäller anställningen av (A) som underrättelsechef drog Runar Viksten slutsatsen att ”ingenting motsäger att (A) var den mest lämpade för tjänsten”⁴³, men han hade inte tagit del av andra sökandes cv⁴⁴. Slutsatserna byggde istället på utsagor från bland annat (E), (A) och (B) som alla hade ett intresse av att påvisa att tillsättningsprocessen gått rätt till.
- Runar Viksten framförde att han kommit fram till att (A) lämnat korrekta uppgifter i sina ansökningshandlingar och att det inte finns stöd för det som ”påståtts/insinuerats” om att

³⁷ Larsson, 2023. <https://www.svd.se/a/dwMREJ/ny-kritik-mot-viksten-latt-att-dras-med>

³⁸ Holgersson, Bünzli & Shamhi, 2023, s. 184.

³⁹ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 6.

⁴⁰ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 58.

⁴¹ Andersson, 2023. <https://www.varldenidag.se/nyheter/utredaren-i-polisharvan-har-ingen-anledning-att-misstro-mina-kallor/repwcolgDiVizzorDd6@jKHePOIA/>

⁴² Se förundersökningsprotokoll SU Dnr 0150-K336-22, s. 73–75.

⁴³ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 56.

⁴⁴ Andersson, 2023. <https://www.varldenidag.se/nyheter/utredaren-i-polisharvan-har-ingen-anledning-att-misstro-mina-kallor/repwcolgDiVizzorDd6@jKHePOIA/>

hon ska ha lämnat oriktiga uppgifter. I en bilaga till sin utredning publicerade han hennes personliga brev och cv. Han verkar inte ha läst dessa tillräckligt noga för att exempelvis se att hennes påstående i det personliga brevet om att *”Under flera år arbetade jag som projektledare för ett samverkansprojekt mellan brottsbekämpande myndigheter”* inte stämde med de uppgifter som stod i hennes cv där det framgick att hon arbetade 13 månader med detta uppdrag.

- Runar Viksten valde att förlita sig på (A):s påstående i hennes ansökningshandlingar att hennes huvuduppdrag i den operativa ledningsgruppen bestått i att utveckla ledningen och styrningen enligt Polisens underrättelsemodell. Han begärde inte in dokument för att undersöka detta eller mötesprotokoll som visade vilka frågor (A) hade svarat för på dessa möten. Hade han gjort det hade det blivit tydligt att hennes beskrivning av uppdraget inte stämde med vad som framgick av dessa handlingar.

I innevarande rapport presenteras en mängd fakta, bland annat gällande tillsättningen av (A) som underrättelsechef och tilldelningen av vapen till (A) och (F), som Runar Viksten inte berör i sin rapport. De fakta som finns med i denna rapport har i huvudsak erhållits från allmänna handlingar. Det hade inte varit några problem för Runar Viksten att få tillgång till dessa handlingar, inte heller andra, icke allmänna handlingar, eftersom rikspolischefen uttryckt att utredaren skulle få tillgång till *”all den information och upplysningar som han finner vara av betydelse för uppdraget”*. Han hade således goda möjligheter att kontrollera informanternas utsagor och få underlag för analysen.

Stor tillit fästs vid informanter som har intresse av att inte framställa sitt agerande i negativ dager

Runar Viksten genomförde intervjuer med ett begränsat antal personer där ett flertal av dessa hade intresse av att inte framställa sitt eget agerande i negativ dager. Exempelvis intervjuades (E) och det fästes stor vikt vid hans utsagor, trots att han skulle kunna lastas för brister i tillsättning av chefer till den nya Polismyndigheten i och med att han hade varit involverad i detta arbete⁴⁵. I innevarande rapport framgår på ett flertal ställen att (E) har lämnat missvisande och felaktiga uppgifter, han har till exempel påstått att (A) skulle ha genomfört stabstjänstgöring hos rikspolischefen hösten 2014, men av utlämnade dokument framgår att så inte varit fallet⁴⁶. Likaså fäster Runar Viksten stor tillit till den person som utger sig⁴⁷ för att vara huvudinstruktör i vapen (H) på Noa som, trots att (A) inte hade erforderlig Polkon-utbildning, medverkade till att hon tilldelades ett tjänstevapen.

Vid intervjuer i media har Runar Viksten framfört att det finns *”ingen anledning att misstro tjänstemän inom polisen som svarar klart och redigt på mina frågor”*⁴⁸. Vid en värdering av tillförlitlighet i de slutsatser som Runar Viksten har gjort finns det skäl att beakta ett sådant förhållningssätt i kombination med att underlag för att styrka eller ifrågasätta informanternas utsagor i regel har utelämnats (se ovan). Exemplet med (A):s påstående om hennes huvuduppdrag i den operativa ledningsgruppen kan användas vid en sådan bedömning. Nedanstående är ett utdrag från (A):s personliga brev:

⁴⁵ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 13.

⁴⁶ VLK-712-713-2174/12. Protokoll nr/år: VLK 43/14 Beslutsdatum: 2014-05-05.

⁴⁷ Finns inget formellt beslut som fattats i Polismyndigheten om att personen innehar denna befattning. (Se A469.089/2023. E-post september 2023.)

⁴⁸ Andersson, 2023. <https://www.varldenidag.se/nyheter/utredaren-i-polisharvan-har-ingen-anledning-att-misstro-mina-kallor/repwco!gDiVizzorDd6@jKHePOIA/>

Under flera år har jag, utöver deltagandet i den strategiska ledningsgruppen, deltagit i den operativa ledningsgruppen där mitt huvuduppdrag bestått av att utveckla ledningen och styrningen enligt polisens underrättelsemodell. En av de viktigaste delarna i detta var att integrera kriminalunderrättelsetjänstens verksamhet tydligare med den operativa ledningsgruppens styrning. Resultatet blev bl. a en effektivare verksamhet med målinriktade insatser.

Bild 1. Utdrag ur (A):s personliga brev i ansökan till underrättelsechef⁴⁹.

Som framgick i bilaga 2⁵⁰ finns det inga dokument eller någon annan information som talar för att hon haft detta som huvuduppdrag i den operativa ledningsgruppen. Tvärtom finns det mycket som pekar på att påståendena inte stämmer med verkliga förhållanden⁵¹. Förutom att inte nyttja underlag som kan verifiera eller motsäga detta påstående för Runar Viksten inga resonemang kring varför en person med en befattning som ekonomidirektör skulle få ett sådant huvuduppdrag i en operativ ledningsgrupp. Runar Viksten har nästan undantagslöst utgått från att (A):s utsagor varit korrekta.

På liknande sätt har Runar Viksten fäst tilltro till enstaka muntliga utsagor från de inblandade om hur rekryteringen skötts när de hävdade att urvalsprocessen gått rätt till. Påståenden från bland annat (E) att bör-kraven inte nyttjades utan att alla som uppfyllde ska-kraven gick vidare till intervju vid rekryteringen till polismästare vid regionernas och Noa:s ledningsgrupper har Runar Viksten tagit för en sanning. Det hade varit enkelt att kontrollera om det stämde genom att ta kontakt med vissa sökanden. I media förekom utsagor som indikerade att alla som uppfyllde ska-kraven inte hade kallats till intervju. När det gällde ansökningsprocessen som underrättelsechef på Noa uttalade sig exempelvis en kandidat i media innan Runar Viksten påbörjade sin utredning: ”– Med min erfarenhet och bakgrund kan jag tycka att det var konstigt att jag inte blev kallad till intervju.”⁵² Vidare kan det utifrån det stora antal inkomna ansökningshandlingar till de angivna tjänsterna ses som utmanande om alla som uppfyllde ska-kraven kallades till intervjuer. Exempelvis var det 81 personer som sökte cheftjänsterna för kriminalunderrättelsetjänsten i regionerna och 51 personer som sökte ekonomicheftjänsterna. Många av de sökande uppfyllde ska-kraven⁵³.

När det gäller bedömningen av om den person med störst förtjänst och skicklighet tilldelats anställningen som underrättelsechef har Runar Viksten framfört att: ”är det ju så att (B) väljer henne, och det har han ju rätt att göra som rekryterande chef”⁵⁴.

En extra sida har tillkommit i (A):s cv

I Runar Vikstens rapport finns en extra sida i (A):s cv som inte finns med i förundersökningen hos åklagaren⁵⁵ där hennes cv från polisen begärts in. Denna sida har heller inte tidigare existerat när (A):s cv begärts ut från Polismyndigheten⁵⁶. Texten på den tillagda sidan har ett annat utseende (mindre oskarpt) än de andra sidorna av hennes cv, vilket ger intrycket att de har scannats in. Intrycket är

⁴⁹ Ansökningshandlingar inskickade december 2021. Förundersökningsprotokoll SU Dnr 0150-K336-22, s. 197.

⁵⁰ Se www.polisforskning.se/publikationer (länkar till bilagor finns efter länk till rapport).

⁵¹ Se bilaga 2 under rubriken ”Erfarenheter”. (länkar till bilagor finns efter länk till rapport www.polisforskning.se/publikationer).

⁵² Taubert & Carlén, 2022. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/erfaren-polis-sokte-staafs-jobb-blev-bortvald-lite-for-uppenbart>

⁵³ Linkin samt ansökningshandlingar till andra anställningar som personerna sökt.

⁵⁴ Andersson, 2023. <https://www.varldenidag.se/nyheter/utredaren-i-polisharvan-har-ingen-anledning-att-misstro-mina-kallor/repwco!gDiVizzorDd6@jKHePOIA/>

⁵⁵ Förundersökningsprotokoll SU Dnr 0150-K336-22, s. 198-201.

⁵⁶ Polisens personalakt gällande (A) och arkiverade handlingar gällande den sökta tjänsten (Ju 2012:16/2013/26).

dessutom att det är någon med djup kunskap om (A) som gjort detta. De förändringar som gjorts är bland annat:

1. Kursen "Avancerad förhørsledarutbildning" är tillagd och ändrad till att ha genomförts i Östergötland (i personakt anges Rikspolisstyrelsen, Stockholm).
2. "Ledarskap på indirekt nivå, 30 p maj 2011" är tillagt.
3. "Det direkta ledarskapet 4,5 p maj 2009" är tillagt.

Av vilken anledning har (A):s cv kompletterats med en sida? Har inte Runar Viksten utgått från arkiverade handlingar i sin utredning? Har någon med omfattande kunskap om (A):s meriter 15 år tillbaka i tiden läst igenom rapporten innan den publicerades och upptäckt att det fanns ett behov av att komplettera hennes cv? Vem har gjort kompletteringen? Rapportförfattaren har försökt ställa frågor om detta till Runar Viksten, men denne har inte svarat på kontaktförsöken⁵⁷.

Tilldelning av vapen

Runar Viksten har i sin rapport inte kommenterat det faktum att (A) först efter att hon tilldelats skjutvapnet gått kurser i Polkon, vilket krävdes för att tilldelas ett skjutvapen. Han kom istället fram till att hon hade erforderlig kompetens när hon tilldelades vapnet. Han kommenterar inte heller sakförhållandet att (A) fått behålla sitt tjänstevapen trots att hennes yttre tjänstgöring upphörde på grund av ett beslut i polisregion Öst⁵⁸. Vidare framkommer det att han inte kände till om det fattats ett formellt beslut att (A) ska få polismans befogenhet, vilket är en förutsättning för att kunna tilldelas ett tjänstevapen. I en intervju knappt fyra veckor efter att hans rapport publicerades lämnar Runar Viksten följande svar på en journalists frågor om han hade undersökt om (A) hade polismans befogenheter när hon tilldelades ett tjänstevapen (journalistens frågor i fetstil):

"Finns det något dokument på att hon har polismans befogenheter och varför är det inte bifogat i utredningen i så fall?"

– De frågorna finns besvarade i utredningen, för den som läser den. Det är en lång beskrivning om hennes utbildning och kompetens där, men man måste ju läsa den.

Jag har läst utredningen, men jag ...

– Sedan kan man tycka att jag har fel, och det får man göra, men jag tycker att jag nogsnamt har redovisat grunderna i den där vapenfrågan.

Ja, men finns det något dokument på att hon har "polismans befogenheter"?

– Du ser den dokumentation som jag har tittat på. Om det finns någon ytterligare dokumentation har jag ingen aning om, men för utredningens del räckte den dokumentationen mycket väl till."

En hänvisning till ett sådant formellt beslut saknas i Runar Vikstens utredning. Det krävs ett formellt beslut för att någon ska få polismans befogenhet och ett sådant har därför begärts ut. Av

⁵⁷ Exempelvis e-post till Runar Viksten i augusti 2023: "Hej, jag skickade nedanstående förfrågan för knappt två veckor sedan. Jag tänkte höra om du kunde tänka dig att svara på frågor gällande din utredning."

⁵⁸ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 23.

Polismyndighetens svar går det att dra slutsatsen att ett formellt beslut inte finns dokumenterat⁵⁹. Att en person av någon bedöms ha tillräcklig kunskap för att få polismans befogenhet som Runar Viksten hävdar att (A) har är en annan sak. Runar Viksten går i sin utredning igenom de formella krav som finns för att få ett tjänstevapen tilldelat, men undersöker inte om dessa krav de facto har uppnåtts. Viksten valde i sin rapport att framhärda att (A):s behov av vapen var ”*såväl rimliga som lovvärda*”⁶⁰.

Utse en syndabock

Ett vanligt förfaringsätt som tillämpas av Polismyndigheten när det riktas kritik mot polisen är att lägga skulden på en enskild befattningshavare⁶¹. Utfallet av Runar Vikstens utredning passade därför Polismyndigheten väl. Det var (B) som utsågs som syndabock, medan (A) och rikspolischefen gick helt fria från kritik. Runar Vikstens slutsatser kan sammanfattas med att de förehavanden som uppmärksammats i media och som kan definieras som vänskapskorruption var ett isolerat problem som förknippades med (B).

Den huvudsakliga kritiken mot Runar Viksten har gällt hans sätt att hänga ut (B) under presskonferensen. Men kritik har också riktats mot delar av innehållet och slutsatserna i utredningen. Ett sådant förhållande handlar om att Runar Viksten kom fram till att rikspolischefen informerades om förhållandet mellan (A) och (B) först i december 2021, trots att den före detta chefen för Särskilda utredningar hävdar att hon informerade honom redan hösten 2020⁶². Runar Viksten har förlitat sig på denna rikspolis chefs utsagor och inte sökt annan information som exempelvis chefen för Särskilda utredningar hade.

Runar Vikstens kritik mot (B) handlar om att han varit jävig när beslut fattades. I det PM som finns upprättat på Polismyndigheten av (E) betonas att det är ”*synnerligen viktigt*” när det finns olika former av relationer som kan utgöra jäv/jävsliknande förhållanden att en tydlig transparens i förhållande till omgivningen säkerställs. Sådana frågor ska dessutom omedelbart underställas närmaste chef⁶³. Det var dock bara (B) som kritiserades av Runar Viksten – inte (A) som också hade ett ansvar att i organisationen förmedla information om den privata relationen med (B). (A) är utbildad jurist i vilket det ingår utbildning i grundlagar och förvaltningslagar och hon har också särskild utbildning i förvaltningsrätt⁶⁴. Denna omständighet är något som berörs i förundersökningen:

⁵⁹ Efter en längre skriftväxling för att få klarhet i när beslutet fattades om att (A) skulle få polismans befogenhet gick det att dra slutsatsen att det saknades ett formellt beslut om att hon skulle tilldelas polismans befogenhet (A713.266/2021, 2022-03-08).

⁶⁰ Runar Vikstens utredning. Dnr: A714.133/2022, s. 29.

⁶¹ Se Holgersson, 2014b; Holgersson & Westman, 2021.

⁶² Ibrahim, 2023. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tidigare-chefen-informerade-om-forhallandet-redan-2020>

⁶³ PM upprättat av (E) ”*Angående jäv eller jävsliknande förhållanden*”. PM upprättat 15 november 2022.

Diarienummer saknas. Svar på fråga som skickats till Polismyndigheten. E-post från Polismyndigheten samma dag som PM upprättats.

⁶⁴ 30 hp, Lunds universitet.

FL: Mm funderade du någon gång över om (B) var behörig att fatta beslut kring att tilldela dig vapen? [REDACTED].
H: Nej jag nej för att han var ju chef hela tiden och för mig så det här beslutet var jag var ju knappt inblandad i det. Så det var ju inte jag ens som gick upp och att han skulle fatta det beslutet. Han var ju chef hela tiden så att nej jag skulle säga att vid den tidpunkten nej det hade jag nog inte en tanke på.
FL: Tänkte du i jävs termer på något sätt?
H: Nej men alltså det subjektivt om vi tittar på objektivt alltså det är det här som ni behöver utreda men det objektiva. Jag vet inte riktigt vad det skulle vara för jäv jag förstår att det skulle i så fall vara någon form av delikatessjäv men. [REDACTED]

Bild 2. Utdrag ur förhör⁶⁵. FL: Förhållsledare H: Hörd person (A)

(B) var omplacerad efter att förundersökningen inletts och under utredningen frångått sin titel som ställföreträdande rikspolischef⁶⁶. Efter det att säkerhetschefens PM nått media och då även anställda inom Polismyndigheten tagit del av de beskrivningar (A) lämnat kunde det uppfattas vara svårt att låta (B) få en chefsposition igen inom Polismyndigheten. Han var 62 år och hade därmed inte många år kvar till sin pensionering. Han hade dessutom delgivits misstanke om grovt tjänstefel och tjänstefel och det går inte att utesluta⁶⁷ att rikspolischefen fått hintar om att de digitala bevisen gällande (B) i form av mejl och chattar inte talade till dennes fördel och senare kunde leda till negativ publicitet. För Polismyndighetens renommé skulle det i så fall vara fördelaktigt om det gick att hänvisa till att en sådan kritik riktades mot en tidigare anställd som fått sluta inom myndigheten.

Runar Viksten framförde rekommendationer på presskonferensen som inte hade tagits upp i utredningen. Dessutom uttryckte han sig på ett mycket hårdare sätt om (B):s agerande än i sin rapport:

”Hela bilden med den här jävssituationen och bristande lojaliteten det gör att jag tycker att det här måste få konsekvenser. Jag ser allvarligt på det här eftersom det handlar om att en hög polischef bryter mot grundlagsfästa principer och då tycker jag att här måste rikspolischefen överväga skiljande från anställning eller skiljande från befattning som chef.”⁶⁸

Han framförde i en efterföljande intervju att det han i första hand rekommenderar är skiljande av anställning⁶⁹.

Vad var det som gjorde att Runar Viksten på presskonferensen lade till det som inte tagits upp i utredningen? Före presskonferensen ska Runar Viksten ha informerat rikspolischefen om innehållet i utredningen och vad som skulle tas upp på presskonferensen⁷⁰. Utredningen säger att (B) varit jävig i beslutsfattandet men att besluten varit korrekta. Kritiken är mild i förhållande till vad som uttrycktes på presskonferensen. (A) och rikspolischefen gick båda fria från kritik. Att rikspolischefen hade utsett Runar Viksten hade ifrågasatts. Om Runar Viksten enbart redovisat vad som framkom i hans rapport och inte varit så hård på presskonferensen när det gäller (B) hade dessa kritiker kunnat få vatten på sin kvarn. Vilka hade att vinna på att Runar Viksten genomförde sin utredning och presskonferens och uttryckte sig på det sätt han gjorde? En var den som gett Runar Viksten uppdraget – rikspolischefen.

⁶⁵ Förundersökningsprotokoll SU Dnr 0150-K336-22, s. 369. Förhör med (A).

⁶⁶ Wikén & Jönsson, 2022. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/polischefen-mats-lofving-omplaceras>

⁶⁷ Med tanke på uppgiftslämnarens utsagor (innan detta ärende blev aktuellt) om att nuvarande rikspolischef i andra fall informerats om pågående utredningar på SU.

⁶⁸ Aftonbladet, 2023a. <https://tv.aftonbladet.se/video/352906/utredaren-polisen-boer-oevervaega-att-sparka-mats-loefving>

⁶⁹ Aftonbladet, 2023b. <https://tv.aftonbladet.se/video/352911/utredaren-polisen-borde-sparka-loefving>

⁷⁰ Grill Pettersson, 2023b. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fragorna-till-thornberg-som-inte-fatt-svar>

Bilaga 3. Runar Vikstens utredning

En annan var (A) som var sambo med en annan uppdragsgivare som Runar Viksten hade när uppdraget påbörjades och som var chef över en organisation som Runar Viksten i ett par decennier haft ett nära samröre med⁷¹.

⁷¹ Se ansökningshandlingar inför tillsättning av anställning som domare Svea Hovrätt, Dnr: 2-2000.